

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Науковий круглий стіл
до Міжнародного дня філософії

АКТУАЛЬНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ДИСКУРС: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

16 листопада 2023 року

Склад оргкомітету міждисциплінарного круглого столу:

Андрущенко Віктор Петрович – ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, академік Національної академії педагогічних наук України;

Торбін Григорій Мирославович – проректор із наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор;

Драпушко Ростислав Григорович – проректор із науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

Русаків Сергій Сергійович – директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

Мозгова Наталія Григорівна – завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Кравченко Петро Анатолійович – декан факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор;

Дротянко Любов Григорівна – завідувач кафедри філософії Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор;

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, доктор філософських наук, професор;

Поліщук Ірина Юрївна – директор КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», заслужений працівник сфери послуг України, кандидат хімічних наук;

Головко Олег Павлович – засновник та директор Видавничого дому «Гельветика», кандидат економічних наук;

Віхляєв Михайло Юрійович – директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, доктор юридичних наук, професор;

Кот Тетяна Юрївна – завідувач відділення філософії та суспільствознавства КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»;

Глушко Тетяна Петрівна – заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Василенко Вікторія Станіславівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства;

Складан Андрій Анатолійович – заступник директора з роботи зі студентами Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, викладач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології.

А 43 **Актуальний філософський дискурс: трансформаційні зміни в умовах війни** : науковий круглий стіл до Міжнародного дня філософії, 16 листопада 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – 132 с.

ISBN 978-966-397-348-7

У збірнику представлено матеріали наукового круглого столу до Міжнародного дня філософії (16 листопада 2023 року).

УДК 005.573:101:316.422"364"(062.552)

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023

© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2023

© Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики

ISBN 978-966-397-348-7

© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ: УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Прояви творчості науковців в умовах війни Єршова-Бабенко І. В., Шінкевич О. С., Козобродова Д. М.	8
Соціально-філософський вимір колабораціонізму Зубченко О. С.	13
«Антикорупція та доброчесність» в медичних ЗВО України Лапутько А. В.	16
Українське волонтерство як інструмент подолання соціальних викликів сьогодення Леньов А. А.	18
Ukraine's emergence as an actor in the international arena Matviienko O. V.	21
Російсько-українська війна як каталізатор формування національної свідомості українців Матюшко Б. К.	24
Академічна міграція з України в умовах розв'язаної росією війни проти українського народу Мозгова Н. Г.	27
Вивчення настроїв киян та киянок в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи соціологічних досліджень Нечушкіна О. В., Дмитрук Н. А.	30
Гендерна нерівність як один із викликів війни Сторожук С. В., Гоян І. М.	33
СЕКЦІЯ 2. ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ	
Соціокультурний потенціал у цивілізаційному поступі людства Кравченко П. А.	37
Філософська журналістика: від витоків до сучасної інформаційної культури Курбанова П. А.	41
Рациональність і достовірність віри в науковому та релігійному пізнанні Легкун Т. В.	43

СЕКЦІЯ 3. ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Ціннісні трансформації в умовах суспільних змін Гоян І. М., Будз А. В.	46
Війна як індикатор моральних якостей людини Гречкосій Р. М.	49
Проблеми формування ціннісних орієнтацій майбутніх програмістів Крашенінік І. В., Конюхов С. Л.	52
Трансформація цінностей українського суспільства в умовах війни Лопуга О. І.	54
Сучасне протистояння раціональної та ірраціональної форми віри Облова Л. А.	57
Метафізичне як умова збереження людськості людини Поперчна Г. А.	61
Ціннісні орієнтири індивідуума та феномен концепту «філософія дипломатії» в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: інституціонально-трансформаційний і протокольоно-етикетний дискурси Ціватий В. Г.	64
Екзистенціальна теологія та ціннісні орієнтири сучасної доби Шевченко С. Л.	69
СЕКЦІЯ 4. КУЛЬТУРНО-АКСІОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЛЮДИНИ В УМОВАХ КОНФЛІКТОГЕННОГО СУСПІЛЬСТВА	
Функціональна теорія держави Філіпа Петіта Зінченко Г. Р.	76
Феномен структурного насильства: інституційне та дискурсивне обґрунтування Осадча Л. В.	79
Manifestation of Dionysian nature in culture and attempts to reflect it philosophically Shorina T. H.	82
СЕКЦІЯ 5. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛЮДСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Глобальні ризики третьої світової війни або глухий кут історії: соціально-філософська перспектива Глушко Т. П.	86

Соціальні мережі як інструмент відповідальності Максим'як Т. Г.	90
Феномени відповідальності та вини в соціальному дискурсі Позняк О. Ю.	92
СЕКЦІЯ 6. КУЛЬТУРА ФІЛОСОФСЬКОГО МИСЛЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОДУКТИВНОЇ НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ	
Історія національної філософії & колективна пам'ять Бончук Р. О.	94
Філософія науки щодо формування культури філософсько-аналітичного мислення в контексті наукового дискурсу Маруховська-Картунова О. О.	96
СЕКЦІЯ 7. ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ПРОБЛЕМИ, ПІДХОДИ, РІШЕННЯ	
Міждисциплінарність як тренд сучасної освіти Докучасва В. В.	101
СЕКЦІЯ 7. ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ПРОБЛЕМИ, ПІДХОДИ, РІШЕННЯ	
Інновації в підготовці майбутніх учителів технологій у контексті гуманітарної освіти Ланова Л. М.	105
СЕКЦІЯ 8. ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ	
Рашизм як форма етнофілетизму Ігнат'єв В.А.	110
Осучаснення підходів у вивченні української літератури (на основі європейського досвіду) Тельний М. В.	114
СЕКЦІЯ 9. ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК СКАРБНИЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ	
Топос постмодерного кінематорграфу на мапі культури сьогодення Гончаренко К. С.	116
Я завжди з Україною (на прикладі творів Є. Ф. Станковича) Рябінін О. В.	118

Культурна спадщина України в умовах сьогодення Селезньова О. М., Ніколюк Д. І.	123
Народна і сучасна лялька як антропоморфна метафора у культурних практиках Соболєвська С. О.	125
Повернення та пам'ять: формотворчі аспекти ремейку як соціокультурного феномену Шевченко Н. В.	128

СЕКЦІЯ 7. ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ: ПРОБЛЕМИ, ПІДХОДИ, РІШЕННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-348-7-29>

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Докучасва В. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної та початкової освіти
Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Полтава, Україна*

Характеризуючи сучасний період розвитку системи вищої освіти, як суттєві процеси відзначаємо оновлення й трансформаційні зміни. Останні, на думку багатьох учених, зумовлюються освітнім запитом на застосування досягнень цифрових технологій. Утім, на наш погляд, диджиталізація (цифровізація) не є самостійною метою розвитку системи освіти, а, імовірно, постає інструментом забезпечення освітнього процесу в дистанційному та змішаному форматах [6].

Іншу виразну прикмету сучасного освітнього процесу, що потребує зміщення акценту з його зовнішнього (формально-організаційного) аспекту на внутрішній (змістовий), ми пов'язуємо з міждисциплінарним складником підготовки освітніх кадрів, сенс якого полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку освіти у вищій школі формується міждисциплінарна інтеграційна парадигма, спрямована на формування універсальних компетенцій випускника [10, с. 30].

При цьому, міждисциплінарна інтеграційна парадигма розуміється як модель, що сприяє виробленню не лише згаданих універсальних компетенцій, а й, поряд з ними, таких якостей особистості випускника, як соціальна включеність, здатність до самоорганізації, самостійної пізнавальної діяльності тощо [Там само].

Розглядаючи міждисциплінарність у контексті взаємодії інституцій «вища освіта – наука – практика», ми, як підсистему, що формує запит на міждисциплінарність, визначаємо інститут вищої освіти, що, фактично, є посередником на шляху просування теоретичних міждисциплінарних здобутків у практику освіти. Набуття наукою

статусу міждисциплінарності вимагає її переорієнтації у парадигмальних вимірах. У цьому сенсі погоджуємося з А. Колотом, який, спираючись на «неупереджений аналіз», стверджує, що «... подолання кризи, у якій перебуває ... наука, неможливе без зміни формату, збагачення методології досліджень, наповнення її інструментарієм міждисциплінарного характеру» [7, с. 18]. Автор визначає міждисциплінарність як педагогічну новацію, що породжує здатність побачити, розпізнати, сприйняти те, що є недосяжним у межах окремо взятої науки – з її специфічними, вузькоорієнтованими об'єктом, предметом, методами дослідження [Там само]. У широкому (функціональному) розумінні міждисциплінарність, за А. Колотом, становить собою синергію багатьох наук, що веде до розвитку інтеграційних процесів, зростанню взаємодії наукових методів та інструментів – з метою отримання нового знання [Там само].

Розуміючи синергію як синтез, як доречно розглядаємо питання щодо вивчення й застосування можливостей міждисциплінарного синтезу. На думку Я. Чайки, стосовно соціально-гуманітарних наук, міждисциплінарний синтез – це з'єднання, злиття різних типів дисциплінарного знання, головною метою якого є досягнення ефективного наукового результату [9, с. 10]. Як правило, ідеться про взаємодію двох соціально-гуманітарних наук. Якщо між собою взаємодіють три й більше соціально-гуманітарні науки, такий випадок слід позначати, як полідисциплінарний синтез [Там само]. При цьому, за автором, полідисциплінарний, мультидисциплінарний, крос-дисциплінарний і трансдисциплінарний синтез подаються як окремі випадки міждисциплінарного синтезу [Там само].

Поділяючи думку науковця стосовно того, що трансдисциплінарний синтез є дещо більш складним, ніж ультрадисциплінарний, мультидисциплінарний та крос-дисциплінарний синтез, погоджуємося з автором і далі в тому, що ідея трансдисциплінарного синтезу багато в чому повторює все, що було нам відомо стосовно інших типів синтезу, але робить це на новому якісному рівні, тобто – на новому витку спіралі [9, с. 7]. Як головні пункти трансдисциплінарності подаються реконструкція, трансформація, перетворення базисних, основоположних матриць кожної окремої науки, тобто – відбувається «розпредмечування» предмету кожної з них [Там само].

На думку дослідників, як трансдисциплінарні системи знань постають теорія систем, теорія самоорганізації, теорія катастроф, теорія інформації тощо. При цьому зазначається, що ці теорії принципово «ігнорують» міждисциплінарні межі й, таким чином, претендують на цілковиту універсальність онтології й методів, що втратили дисциплінарну визначеність [10, с. 26].

Виокремлюються такі основні стратегії трансдисциплінарності: системно-синергетична, феноменологічна, постструктуралістська, комунікаційна, методологічна [9]. Щодо феноменологічної стратегії, Г. Гутнер висловлює думку, що під час «прориву до трансдисциплінарності» зникають не лише межі між дисциплінами, але й межі між наукою та іншими типами діяльності. Це слід розуміти таким чином, що трансдисциплінарність отримує прояв під час виконання проєктів, коли відбувається вихід наукової дисципліни за власні межі й, одночасно, відбувається її перетин з іншими дисциплінами [Там само, с. 7–9].

У цілому, сьогодні актуальною є думка, що, у контексті розгляду трансдисциплінарності як однієї з версій міждисциплінарного синтезу, слід говорити не про синтез між науками, а про «синтез науки й життєвого світу («здорового глузду» тощо)» [Там само, с. 8].

При цьому зазначимо, що фахівці Міжнародної платформи Studyportals, формулюючи мегатренди впливу на вищу освіту впродовж найближчих десяти років, підкреслюють, що «з точки зору змісту освітніх програм світовим трендом майбутнього буде їх *міждисциплінарність*» [8, с. 30]. Це, на їх думку, має надати фаховим освітянам можливості «всебічно, цілісно, більш глибоко досліджувати об'єкт, розвивати навички критичного мислення», що, у свою чергу, має забезпечити свободу й відповідальність студента у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії [8, с. 30].

З огляду на викладене вище, зі свого боку, маємо засвідчити доцільність виокремлення, як складника міждисциплінарної парадигми, її інжинірингового напрямку. Це стає можливим на підставі цілеспрямованих досліджень у межах *інжинірингової парадигми* [1–4; 11], яка *ґрунтується на стратегії і технології проєктування інноваційних педагогічних систем* [5], визначених і задекларованих у відповідній концепції як *міждисциплінарні конструкти*, та що отримує реалізацію у низці навчальних курсів у освітньому просторі університету.

Література

1. Докучаєва В. В. Імпровмент як інструмент інноватизації освітнього простору. *Сучасний науково-педагогічний дискурс у вирішенні освітніх проблем* : кол. монографія / Харченко С. Я. та ін. ; за наук. ред. Харченка С. Я. Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка», Старобільськ. Київ : Талком, 2021. С. 314–330.

2. Докучаєва В. В. Інжиніринг як інструмент дослідження в галузі освіти. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 трав. 2022 р.). Харків, 2022. URL:

https://www.youtube.com/playlist?list=PLiaeS8Wz-PXz_rfKCQEwS6szmhv9F86YW (дата звернення: 15.08.2022).

3. Докучаєва В. В. Інжиніринг як спосіб підвищення когерентності сучасного освітнього простору. *Грааль науки*. 2023. № 24. С. 530–534.

4. Докучаєва В. В. Когнітивістика як трансдисциплінарна основа освітнього інжинірингу. *Інновації педагогічної освіти в умовах викликів сьогодення* / за ред. С. Я. Харченка. Старобільськ. 2019. С. 29–52.

5. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Луганськ, 2007. 481 с.

6. Докучаєва В. В., Познанський Р. В., Швець І. Б. Діджитал-компетентність як складова процесу формування педагогічної майстерності. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»*. 2022. № 4(4). С. 242–254.

7. Колот А. Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. Вип. 5(158). С. 18–22.

8. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> (дата звернення: 15.08.2022).

9. Чайка Я. М. Трансдисциплінарність інтеграційних процесів у науці. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5958409>

10. Яковенко Л. І. Міждисциплінарність та необхідність її реалізації в освіті. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2842/1/Jakovenko.pdf>

11. Dokucaeva V. V. Design of innovative pedagogical systems as a transdisciplinary-oriented concept. *Education Dimension*. 2022. Vol. 7. P. 1–20. URL: <https://acnsi.org/journal/index.php/ed/article/view/526/540>